

Η δημιουργική γραφή μέσω της μεθόδου project: αποτύπωση του συναισθηματικού κόσμου των μαθητών μέσα από το οδοιπορικό στα λογοτεχνικά μονοπάτια της πόλης τους

Αριστοτέλης Φράγκος, Διδάκτωρ Λογοτεχνίας, Πρόεδρος της Ένωσης

Μεσσηνίων Συγγραφέων, telisfragos@gmail.com

Συμεών Νικολιδάκης, Φιλολόγος - Ερευνητής, simosnikoli@yahoo.gr

Καλλιόπη Τσάνταλη, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας,

calliopetsantali@yahoo.gr

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια γνωριμία με την Τοπική Κοινωνία της Μεσσηνίας και τους λογοτέχνες της. Η δημιουργική γραφή συνδέεται άμεσα με την πόλη και την κοινωνία, καθώς αυτή μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για να δημιουργήσουν οι μαθητές. Σήμερα, που το τεχνοκρατικό μοντέλο διαβίωσης έχει γίνει τρόπος ζωής και οι μαθητές απομακρύνονται από τη Λογοτεχνία, την Ποίηση και τη συγγραφή, γνώμονα του καθηγητή που σχεδιάζει ένα σχέδιο εργασίας στη λογοτεχνία πρέπει να αποτελεί η επαφή των μαθητών με τη γραφή και τη δημιουργία. Μέσω της γραφής αναπτύσσεται ο πνευματικός τους κόσμος και αποκτούν μια άλλη αντίληψη για την κοινωνία και τις δομές της. Η επαφή με τους ίδιους τους δημιουργούς κρίνεται επιβεβλημένη, καθώς είναι σε θέση να προβάλλουν το «πνευματικό τους εργαστήριο» και να επιτρέψουν στους μαθητές να κατανοήσουν τις πραγματικές συνθήκες και τα κίνητρα συγγραφής ενός λογοτεχνικού έργου.

Στη μελέτη αυτή θα εστιάσουμε ως μελέτη περίπτωσης στην περιοχή της Μεσσηνίας, που παρουσιάζει τεράστιο λογοτεχνικό ενδιαφέρον. Θα διεξάγουμε ένα σχέδιο εργασίας, όπου θα προτείνουμε τρόπους για την επαφή των τοπικών Λογοτεχνικών Ενώσεων με το σχολείο και τους μαθητές, ώστε οι ίδιοι οι

λογοτέχνες να καθοδηγήσουν τους μαθητές στην ανακάλυψη της μεθοδολογίας συγγραφής ενός ποιήματος και οι μαθητές, εμπνεόμενοι από τους Τοπικούς Φορείς και τα κοινωνικά προβλήματα, να ανακαλύψουν τη λογοτεχνία της πόλης τους.

Στο σχέδιο εργασίας μελετάμε τρόπους προσέγγισης της Τοπικής Λογοτεχνίας και Ιστορίας στο Νομό Μεσσηνίας σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Προτείνουμε ένα συνδυαστικό μοντέλο, που περιλαμβάνει, επιτόπια έρευνα από τους μαθητές, βιβλιογραφική αναζήτηση, μέσω των Δημοτικών και Σχολικών Βιβλιοθηκών, γνωριμία με τις ρίζες του πολιτισμού, τα ήθη και τα έθιμα της τοπικής κοινωνίας, που σε συνάρτηση με την Ιστορία και τη Λογοτεχνία, αποτελούν φορέα πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι μαθητές με τους καθηγητές και τους Τοπικούς Συλλόγους μπορούν να συνδιαμορφώσουν ένα πεδίο έρευνας, επεξεργασίας και παρουσίασης αποτελεσμάτων, που θα συντελέσει στην ενίσχυση της ενεργητικής μάθησης και την επαφή των μαθητών με την ερευνητική διαδικασία, καθώς θα χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν ερωτηματολόγια, να πάρουν συνεντεύξεις, να εξάγουν αποτελέσματα και να εξετάσουν κριτικά το ιστορικό και λογοτεχνικό γίνεσθαι. Επίσης, τα παιδιά θα εκτιμήσουν τα παραπάνω διδακτικά αντικείμενα, καθώς γι' αυτούς δεν θα αποτελούν μια στείρα και ανούσια διαδικασία απομνημόνευσης, αλλά μια ευχάριστη διαδικασία στην οποία δεν θα διδάσκονται, αλλά θα ανακαλύπτουν σταδιακά τις πτυχές της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας του τόπου τους.

Από το Αναλυτικό Πρόγραμμα, όπως αυτό διαμορφώνεται σήμερα, προκύπτει η ανάγκη για εφαρμογή καινοτόμων δράσεων από τους εκπαιδευτικούς, ώστε οι μαθητές, εκτός από την Γενική Ιστορία που μελετούν στα σχολικά εγχειρίδια, να έρθουν σε επαφή με την Τοπική, γνωρίζοντας τον τόπο τους, μαθαίνοντας την Ιστορία του και μελετώντας τις ρίζες και τον πολιτισμό των προγόνων τους. Η σύνδεση της γενικής με την τοπική Ιστορία θα συμβάλλει στην κατανόηση του ιστορικού γίνεσθαι ως «όλον», καθώς οι μαθητές θα αποκτήσουν -συνδυαστικά- κριτική όψη των γεγονότων και θα συγκρίνουν συνειρμικά τις ιστορικές περιόδους στην περιοχή τους με αυτές στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο, οξύνοντας

την σκέψη τους και αναπτύσσοντας κριτική ματιά στην αντίληψη γεγονότων και καταστάσεων (Νικολιδάκης & Αναστασοπούλου 2012).

Η ιστορική συνέχεια αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για τη διαίωνιση των ηθών, των εθίμων και των παραδόσεων, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί καίριο παράγοντα για την συνέχιση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διατήρηση του τοπικού χαρακτήρα της μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Ειδικότερα, η διδακτική της Ιστορίας αποτελεί πρόκληση για τον σύγχρονο εκπαιδευτικό, καθώς η διδακτική διαδικασία μεταβάλλεται συνεχώς και ο εκπαιδευτικός οφείλει να ακολουθεί τις εκάστοτε αλλαγές και να επαναπροσδιορίζει τους διδακτικούς του στόχους (Κόκκινος 2008). Ως μάθημα παρουσιάζει αυξημένες απαιτήσεις, δεδομένου ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να αποδεσμευτεί από την παρουσίαση στείρων ιστορικών γεγονότων και να βοηθήσει τους μαθητές να εντάξουν τις νέες αλλά και τις προγενέστερες γνώσεις σε ένα πλαίσιο, όπου η γνώση θα αποκτήσει σύγχρονο προσανατολισμό, έτσι ώστε να ανασυντίθεται η ιστορική γνώση στις σύγχρονες κοινωνικο-πολιτικές δομές (Ανδρέου 2008).

Ο ρόλος του μαθήματος είναι, εκτός από την εκμάθηση των γεγονότων, και η όξυνση της κρίσης, καθώς οι μαθητές προβληματίζονται και επικαιροποιούν γεγονότα και καταστάσεις, εντάσσοντάς τα σε ένα νέο κανονιστικό μοντέλο, όπου η γνώση του παρελθόντος γίνεται εργαλείο για την αντιμετώπιση του παρόντος και την αποφυγή σφαλμάτων στο μέλλον. Μέσω της κριτικής σκέψης και της πνευματικής δραστηριοποίησης, οι μαθητές μπορούν να αντιμετωπίσουν με απλό και ορθολογικό τρόπο τις καθημερινές προκλήσεις και να ενταχθούν σε ένα μοντέλο σκέψης που στο επίκεντρό του θα βρίσκονται κριτικά, αντίστοιχα γεγονότα του παρελθόντος.

Η ένταξη των γεγονότων σε ένα χρονικό πλαίσιο κρίνεται αναγκαία για την πληρέστερη κατανόησή τους. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση νέων διδακτικών τεχνικών μέσα από τις οποίες οι μαθητές αντιλαμβάνονται τη συνέχεια των ιστορικών γεγονότων, τα αίτια και τις συνέπειές τους στο πλαίσιο μιας συνεχούς διαδικασίας. Ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σήμερα, έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές να μην κατανοούν την εξέλιξη των γεγονότων, καθώς τα διάφορα γεγονότα μελετώνται

αποσπασματικά χωρίς τη μεταξύ τους διασύνδεση. Επιπλέον, υπάρχει αναντιστοιχία του περιεχομένου των σχολικών βιβλίων κάθε τάξης με την πολιτική των προθέσεων για την Ιστορία, ως διδακτική ενότητα στο σχολικό πρόγραμμα. Κατά συνέπεια, οι μαθητές δεν κατανοούν την ιστορική βάση, δεν συνδυάζουν γεγονότα και δεν εντριφούν στην Παγκόσμια Ιστορία του Πολιτισμού. Στα σχολικά βιβλία αφιερώνεται ελάχιστο τμήμα στην Παγκόσμια Ιστορία του Πολιτισμού και δεν γίνονται εκτενείς νύξεις σε θέματα τέχνης και κουλτούρας.

Κρίνεται επιβεβλημένη λοιπόν η εφαρμογή του συστήματος της «γραμμής του χρόνου», ενός συστήματος μελέτης, που, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, τοποθετεί τα γεγονότα με χρονολογική σειρά, ώστε οι μαθητές να μελετούν την Ιστορία ως «όλον» και να έχουν την δυνατότητα να τοποθετούνται ανά πάσα στιγμή χρονικά στο πλαίσιο του μαθήματος, συνδυάζοντας ιστορικά γεγονότα και πολιτιστικές καταστάσεις. Αναλυτικότερα, προτείνεται η ταξινόμηση των γεγονότων από τον διδάσκοντα και τους μαθητές σε μια χρονική σειρά, η οποία μπορεί να δημιουργηθεί στο πλαίσιο της τάξης, ψηφιακά ή γραπτά, με τη μορφή ενός συνεχώς εξελισσόμενου σχεδιαγράμματος, όπου θα εισάγονται τα γεγονότα με χρονολογική σειρά. Προτείνεται ο εμπλουτισμός του πλάνου ανάλογα με το διδακτικό κεφάλαιο και είναι αναγκαίος ο χωρισμός του σε τουλάχιστον τρεις περιόδους: Αρχαία, Βυζαντινή, Σύγχρονη, με τις αντίστοιχες υπο-περιόδους. Αναγκαία κρίνεται η κατάτμηση του πλάνου σε τρεις παράλληλες ζώνες μελέτης. Στην πρώτη ζώνη οι μαθητές θα μελετούν την Ελληνική Ιστορία, στην δεύτερη την Παγκόσμια και στην τρίτη την Τοπική, που αποτελεί ένα ιδιότυπο αντικείμενο μελέτης (Νικολιδάκης & Αναστασοπούλου 2012).

Κάθε τόπος της Ελλάδος, λόγω της ιδιοτυπίας της Ελληνικής Ιστορίας που εκτείνεται σε όλες τις περιόδους, έχει τον δικό του τοπικό προσανατολισμό. Λαμβάνοντας αυτό ως δεδομένο, επιβάλλεται οι μαθητές να μελετούν διεξοδικά την Τοπική Ιστορία, να ασχολούνται με αυτή και να την εντάσσουν στο πλαίσιο του μαθήματος, ανάλογα με την περίοδο που μελετούν. Αξιοσημείωτο είναι ότι μαθητές με Ειδικές Μαθησιακές Ανάγκες, θα μπορούν να παρακολουθούν ευκολότερα το μάθημα, καθώς ανά πάσα στιγμή θα μπορούν να προσανατολιστούν χώρο- χρονικά και να συνδυάσουν τα γεγονότα.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στα εξειδικευμένα λογισμικά που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια στον τομέα της διδακτικής της Ιστορίας. Γίνονται προσπάθειες τα γεγονότα να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο μελέτης, όπου οι μαθητές θα μπορούν να αναζητούν πληροφορίες και να «περιπλανώνται» στα ενδιαφέροντα μονοπάτια της γνώσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε το λογισμικό «περιπλάνηση στον χωροχρόνο», που αξιοποιεί διαδραστικούς χάρτες με τη βοήθεια των οποίων οι μαθητές μπορούν να πραγματοποιήσουν πληθώρα δραστηριοτήτων, όπως να χαράξουν πορείες εκστρατειών.

Η επιτόπια έρευνα αποτελεί σαφώς αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της διαδικασίας, καθώς οι μαθητές πρέπει να ανακαλύπτουν την γνώση και να εθίζονται στην μελέτη της Ιστορίας και των πηγών της, ως μια αέναη διαδικασία ανακάλυψης. Έτσι το μάθημα θα επανανοηματοδοτηθεί προσανατολίζοντας εκ νέου τους μαθητές να αγαπήσουν τον τόπο τους, να ανακαλύψουν γεγονότα που συνέβησαν σε αυτόν και να εξερευνήσουν τις ρίζες και τις συνήθειες των προγόνων τους. Στον τομέα αυτό είναι αναγκαία μια διεπιστημονική προσέγγιση, καθώς μπορεί να γίνεται ταυτόχρονη μελέτη της Ιστορίας, της Λογοτεχνίας, της Λαογραφίας και του Πολιτισμού ενός τόπου.

Για την μελέτη της Ιστορίας είναι φυσικά αναγκαίο να ενταθούν οι προσπάθειες δημιουργίας εκπαιδευτικών προγραμμάτων στους τοπικούς αρχαιολογικούς χώρους, καθώς αποτελούν πηγή άντλησης υλικού για εκπαιδευτικούς και μαθητές. Οι κατά τόπους εφορίες αρχαιοτήτων, σε συνεργασία με εξειδικευμένο προσωπικό, οφείλουν να ασχοληθούν με την μελέτη της Ιστορίας, ώστε οι μαθητές, καθοδηγούμενοι, να οδηγηθούν στην μελέτη του εν λόγω αντικειμένου. Ο συνδυασμός καινοτόμων δραστηριοτήτων με ιστορικές πηγές, θα συνθέσει το ιδανικό πρότυπο μιας αποτελεσματικής διδασκαλίας. Οι μαθητές μπορούν να ερευνούν πηγές της Τοπικής Ιστορίας από τις Σχολικές, Δημοτικές, Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και έχοντας λάβει από το σχολείο τα κατάλληλα γνωστικά εφόδια να προχωρούν σε επιτόπια έρευνα και ανάλυση των δεδομένων τους.

Πρόκειται, επομένως, για μικρές ομαδικές δραστηριότητες, που στοχεύουν σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Η επιτυχής εφαρμογή της παραπάνω μεθόδου έγκειται στην ακολουθία μιας σωστής διδακτικής μεθοδολογίας που να χαρακτηρίζεται από συνέχεια και συνέπεια, από πλευράς εκπαιδευτικού και μαθητών, αναφορικά

με την ορθή τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων μελέτης, ώστε να εξαντλούνται οι ιστορικές περιόδους που τίθενται προς μελέτη στον Αναλυτικό Πρόγραμμα και οι μαθητές να έχουν την δυνατότητα να αντιληφθούν την αδιάκοπη συνέχεια των ιστορικών γεγονότων.

Ένα ακόμη προς συζήτηση θέμα είναι ότι τα πρώτα κείμενα των εργασιών τέτοιου τύπου θα πάσχουν από βασικές αδυναμίες, όπως η αδυναμία παραπομπής των πηγών, από τις οποίες άντλησαν το υλικό τους οι μαθητές, η υπερβολική ανάλυση κάποιων απόψεων και η ταυτόχρονη παράλειψη σημαντικών γεγονότων, καθώς και η ανεπαρκής μετάδοση σημαντικών στοιχείων, που θα μπορούσαν να προωθήσουν την μαθησιακή διαδικασία (Μακρίδου κ.α. 2005).

Η ψηφιοποίηση του υλικού αυτού είναι μια πρόκληση επικοινωνίας μεταξύ των ελληνικών σχολείων, καθώς μέσα από την πολιτισμική ανταλλαγή στοιχείων οι μαθητές δύνανται να εμπλουτίσουν το γνωστικό τους υπόβαθρο, ενώ η δημιουργία ψηφιοποιημένων και προσβάσιμων από τους μαθητές βάσεων δεδομένων, θα τους βοηθήσει να ανακαλύψουν την Ιστορία κάθε περιοχής της Ελλάδος. Πρόκειται για έναν άτυπο, αλλά ουσιαστικό εμπλουτισμό των ιστορικών γνώσεων των μαθητών, καθώς θα κατανοήσουν την έννοια της μελέτης και θα γίνει σαφές ότι η διαδικασία ανακάλυψης της ιστορικής γνώσης είναι μια συνεχής διαδικασία που δεν τελειώνει στο σχολικό εγχειρίδιο, ή στο τυπικό μάθημα της Ιστορίας.

Ανακεφαλαιώνοντας, ως μελέτη περίπτωσης εξετάζεται ο Νομός Μεσσηνίας ο οποίος παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον, καθώς η Ιστορία του εκτείνεται σε όλες σχεδόν τις περιόδους της Ελληνικής Ιστορίας. Τα γεγονότα εκτυλίσσονται με συνέχεια και αλληλουχία και οι μαθητές μπορούν να τοποθετηθούν εύκολα στον χώρο, τον χρόνο και τις συνθήκες. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο εν λόγω νομός παρουσιάζει έντονη λογοτεχνική δραστηριότητα, η οποία προβάλλεται μέσω του Συλλόγου Μεσσηνίων Συγγραφέων.

Τοπική κοινωνία και τοπική ιστορία

Σε τοπικό επίπεδο, όπως ήδη αναφέραμε, δεν είναι δύσκολο να αντληθεί υλικό. Οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στα Αρχεία του Τοπικού Τύπου και να αντλήσουν πληροφορίες για την περίοδο που μελετούν ή να αναζητήσουν έμμεσες

πηγές και να τις αξιολογήσουν. Εάν μελετούν γεγονότα της Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη μέθοδο της συνέντευξης, που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα για τους μαθητές. Το μάθημα της Ιστορίας και ιδιαίτερα της Τοπικής Ιστορίας δεν πρέπει να βασίζεται μόνο σε κάποιο δομημένο εγχειρίδιο που αποτρέπει τη διαδικασία της ανακαλυπτικής μάθησης. Σκοπός είναι ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με τους μαθητές να ανασυνθέτουν την Ιστορία, έτσι, ώστε να αποτρέπεται η αποστήθιση. Πρόκειται βέβαια για μια διαδικασία αρκετά επίπονη, καθώς απαιτεί τον προσεκτικό και ακριβή σχεδιασμό του μαθήματος αλλά και τη σαφή διατύπωση και ταξινόμηση των στόχων από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος καλείται να σχεδιάσει ερωτήσεις προς τους μαθητές αλλά να είναι παράλληλα σε θέση να απαντήσει επαρκώς τις δικές τους πιθανές ερωτήσεις.

Η συγκεκριμένη προσπάθεια μπορεί να υποστηριχτεί από τους Τοπικούς Συλλόγους και τις Κοινότητες, καθώς αποτελούν φορείς διατήρησης και προώθησης της πολιτιστικής και πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Μπορούν να συνδιοργανώνουν με τα σχολεία εκδηλώσεις μνήμης και ενημέρωσης, ώστε οι μαθητές να ενημερώνονται συνεχώς. Ο κάθε Σύλλογος, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τους λόγους ίδρυσής του μπορεί να θέσει τον θεμέλιο λίθο στην προσφορά νέας γνώσης για την Ιστορία και τον πολιτισμό. Εξίσου σημαντικό ρόλο στην ανακάλυψη της ιστορικής γνώσης έχουν οι Λαογραφικοί Σύλλογοι, που ως φορείς και θεματοφύλακες της τοπικής κουλτούρας μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική γνώση για το βιοτικό και πολιτιστικό επίπεδο κάθε περιόδου. Τα κατάλοιπα του υλικού βίου πρέπει να μελετώνται με προσοχή και να αξιοποιούνται ως φορείς πνευματικής γνώσης, καθώς αντικατοπτρίζουν τις συνήθειες, τα πιστεύω και την ιδεολογία μιας εποχής.

Στο σχέδιο εργασίας για τη μελέτη της τοπικής λογοτεχνίας και ιστορίας του Νομού Μεσσηνίας μπορούμε να εντάξουμε τους ακόλουθους φορείς, που με την ανιδιοτελή τους συνεισφορά έπαιξαν και καθώς εξακολουθούν να παίζουν ένα βαρυσήμαντο ρόλο στην ανάπτυξη και την προβολή του πολιτιστικού προσώπου της Μεσσηνίας, καθιερώθηκαν επάξια στις ανθρώπινες συνειδήσεις, αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους. Ως τέτοιους φορείς μπορούμε με μια εντελώς περιληπτική αναφορά να χαρακτηρίσουμε το Σύλλογο για τη Διάδοση των Γραμμάτων, που τυγχάνει να είναι και ο αρχαιότερος Πολιτιστικός Σύλλογος

με έδρα την Καλαμάτα. Ιδρύθηκε το 1935 και στεγάζεται μέχρι σήμερα στο κτήριο που παραχωρήθηκε από την οικογένεια Κυριακού, για την αποκλειστική χρήση πολιτιστικών δρωμένων. Ωστόσο, το αμείωτο ενδιαφέρον και η ανελλιπής μέχρι σήμερα πολιτιστικές δραστηριότητες στο χώρο του κτηρίου το ανήγαγαν αξιοκρατικά σ' ένα σημαντικό λαογραφικό και ιστορικό μουσείο με πάνω από 4000 εκθέματα. Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι στο αναφερόμενο κτήριο λειτούργησε το πρώτο τυπογραφείο της απελευθερωμένης Ελλάδας. Και σ' αυτό τυπώθηκε η προκήρυξη των επαναστατημένων Ελλήνων προς τις ευρωπαϊκές αυλές.

Γενικά οι ποικίλες δραστηριότητες του Συλλόγου για τη διάδοση των γραμμάτων από την ίδρυσή του και εντεύθεν υπήρξαν αξιόλογα καθοριστικές και πάντα προσαρμόζονταν στις εκάστοτε περιστάσεις των καιρών. Απ' τις ουσιαστικότερες που θα μπορούσαν να αναφερθούν είναι οι ακόλουθες:

- Απ' την ανάληψη των καθηκόντων του δημιούργησε βοηθητικά σχολεία για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού.
- Πρωτοστάτησε στην ανέγερση των προτομών του καλαματιανού και ευρύτερα γνωστού λαογράφου Ν. Πολίτη (1852-1821), του μανιάτη ακαδημαϊκού Σ. Κουγέα (1877-1966) και του Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσόστομου Δασκαλάκη (1906-1961), χειρονομία που καθιερώθηκε ως παράδειγμα προκειμένου έκτοτε να τοποθετούνται οι εκάστοτε προτομές των μητροπολιτών στην πλατεία του καθεδρικού ναού της Καλαμάτας.
- Από το 1973 εκδίδει το με λαογραφικά περιεχόμενα περιοδικό «ΙΘΩΜΗ».

Ο Σύλλογος «Ένωση Μεσσηνίων Συγγραφέων», που έχει ιδρυθεί στην Καλαμάτα το έτος 2000, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο «δευτερότοκος» και μοναδικός σε ολόκληρη τη Μεσσηνία πολιτιστικός και συνάμα αμιγής λογοτεχνικός Σύλλογος. Τα 63 ενεργά μέλη που την απαρτίζουν, συγγραφείς, ποιητές, ιστορικοί, λαογράφοι, αρθρογράφοι, προέρχονται απ' όλα τα δημοτικά διαμερίσματα της Μεσσηνίας. Το γραφείο της Ένωσης στεγάζεται ήδη από συστάσεώς της στον 1^ο όροφο του Πνευματικό Κέντρου Καλαμάτας. Βασικές υποχρεώσεις και στόχοι της Ένωσης και όπως αυτές καθορίζονται στο άρθρο 2 του καταστατικού της είναι μεταξύ άλλων και η ανάληψη πρωτοβουλιών και πραγματοποίηση παντός είδους

εκδηλώσεων, που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων Μεσσηνίας, καθώς και στην άνοδο του πολιτιστικού, μορφωτικού και κοινωνικού επιπέδου τους.

Εκτός αυτού αποφασίστηκε και καθιερώθηκε ανά δύο χρόνια η έκδοση μιας ανθολογίας με τίτλο «Μεσσηνιακές Δημιουργίες». Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί τέσσερις ανθολογίες και περιλαμβάνονται έργα των μεσσήνιων μελών δημιουργών. Παράλληλα με το όλο έργο της Ένωσης – διαλέξεις ή λογοτεχνικές εκδηλώσεις, προς τιμή επιφανών Ελλήνων λογοτεχνών- συμβαδίζει και ο (από το 2011) ετήσιος Λογοτεχνικός Διαγωνισμός «Νάκος Κληρόπουλος», εις μνήμη του αποθανόντος και τέως προέδρου της ένωσης. Απευθύνεται στη μαθητιώσα νεολαία της Μεσσηνίας και στα μαθητικά επίπεδα της Γ' Λυκείου, των ΤΕΙ, καθώς και στους φοιτητές του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Βέβαια, εκτός από τους πολιτιστικούς φορείς σημαντικός είναι ο ρόλος των πνευματικών κέντρων της Μεσσηνίας μη τις εμπλουτισμένες από πληθώρα βιβλίων και συγγραμμάτων βιβλιοθήκες της, όπως είναι η Δημοτική, η Λαϊκή και η Πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη της Καλαμάτας, καθώς και οι κατά τόπους βιβλιοθήκες των αυτόνομων δημοτικών διαμερισμάτων Μεσσήνης, Πύλου-Νέστορος, Οιχαλίας, Τριφυλίας και Λεύκτρου Μεσσηνίας. Ωστόσο, με ένα εξίσου αξιόλογο βιβλιογραφικό υλικό είναι επανδρωμένη η υπηρεσία των αρχείων του κράτους, αλλά και τα αρχεία των τοπικών εφημερίδων «Ελευθερία, Θάρρος, Φωνή, Μεσσηνιακός Λόγος».

Φυσικά δεν πρέπει να αγνοηθεί η επίσης ουσιαστική συνεισφορά των τοπικών εντύπων – βιβλίων «Έκφραση» και «Μεσσηνιακό Ημερολόγιο», τα προαναφερθέντα έντυπα «Ιθώμη» και «Μεσσηνιακές Δημιουργίες», καθώς επίσης και η πρόσφατη ερευνητική εργασία (project) με τίτλο «Οι Μεγάλες Προσωπικότητες της Μεσσηνίας στο χώρο των Γραμμάτων και των Τεχνών: Μία Ιστορική Αναδρομή από τον 19ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας», που εκπονήθηκε κατά το β' τετράμηνο της σχολικής χρονιάς 2012-2013 από μαθητές της Β' Λυκείου του 1^{ου} Γενικού Λυκείου Καλαμάτας, με στόχο την εξοικείωσή τους με την πολιτισμική και πολιτιστική ταυτότητα της Μεσσηνίας, αλλά και την ευαισθητοποίησή τους σε σχέση με την τέχνη.

Στο προαναφερθέν πλαίσιο διερεύνησης της τοπικής ιστορικής εξέλιξης καίριο ρόλο διαδραματίζουν και οι διαδικτυακές πηγές, οι οποίες, ωστόσο, πρέπει να προσεγγίζονται με κριτική στάση και να αξιολογούνται προσεκτικά τόσο από τους μαθητές όσο και από τον εκπαιδευτικό. Η οργάνωση των μαθητών σε ομάδες αναζήτησης και έρευνας αποσκοπεί στην επαφή τους με μια πληθώρα πηγών άντλησης υλικού. Επιπλέον εθίζονται σε ένα νέο ενεργητικό τρόπο μάθησης μέσα από την όξυνση της κριτικής τους ικανότητας. Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι η γνώση μας για τα ιστορικά γεγονότα είναι έμμεση, οι μαθητές εντάσσονται σε μια διαδικασία ενσυναίσθησης αναφορικά με τα κίνητρα των κεντρικών προσώπων και τις συνέπειες των πράξεών τους. Μελετώντας σφαιρικά την Ιστορία θα μπορέσουν να αξιολογούν την γνώση, να μελετούν στρατηγικές και να προβλέπουν γεγονότα, μεταβάλλοντας το πλαίσιο μελέτης και αναγάγοντας σαφώς καταστάσεις στην σύγχρονη πραγματικότητα. Η κρίση των μαθητών αποτελεί κύριο μέλημα του αντικειμένου, καθώς πρέπει να λειτουργεί ταυτόχρονα σε πολλά επίπεδα μέσα από την αρμονική σύζευξη γνώσεων και από άλλα γνωστικά αντικείμενα, συνδιαμορφώνοντας έναν ευρύτερο τομέα μελέτης της επιστήμης.

Στην πορεία και τη μελέτη των ιστορικών γεγονότων καίριο ρόλο διαδραματίζουν ο τόπος, ο χρόνος και οι περιστάσεις των ιστορικών γεγονότων. Πρέπει επομένως οι μαθητές να μελετούν, πού έχουν συμβεί τα γεγονότα, πότε και τις συνθήκες που έχουν εξελιχθεί, ώστε, μέσω των συντεταγμένων χώρος- χρόνος, να μπορούν να κατανοήσουν, να ερμηνεύσουν και να εξηγήσουν τα γεγονότα (Βώρος 1989).

Μέθοδος project: από τη θεωρία στην πρακτική εφαρμογή

1^η φάση: Προετοιμασία των εκπαιδευτικών για την ερευνητική εργασία

Η ανάθεση του συγκεκριμένου project πρέπει να γίνει σε εκπαιδευτικό του κλάδου ΠΕ02 Φιλολόγων, καθώς το θέμα του ασχολείται κυρίως με ζητήματα λογοτεχνικής παραγωγής που αφορούν στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Ο εκπαιδευτικός, μετά την απόφαση να εκπονήσει το συγκεκριμένο σχέδιο, πρέπει να έρθει πρωτίστως ο ίδιος σε επαφή με την Τοπική Λογοτεχνία μέσα από τη γνωριμία με τους λογοτέχνες του τόπου και την περίοδο που θα μελετήσει με τους μαθητές του. Απευθυνόμενος στους Τοπικούς Φορείς μπορεί να αναζητήσει

Συλλόγους και Ενώσεις που ασχολούνται με την Τοπική Ποίηση και Λογοτεχνία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο εκπαιδευτικός πρέπει να έρθει σε επαφή με Τοπικούς Συλλόγους της Καλαμάτας, όπως ο Σύλλογος Μεσσηνίων Συγγραφέων, με σκοπό να εξετάσει τη διαθεσιμότητα σε υλικό, καθώς και να συζητήσει με τους λογοτέχνες για την προοπτική του υπό υλοποίηση σχεδίου και για πιθανή συνεργασία των Τοπικών Φορέων με το σχολείο και τους μαθητές. Μια βιβλιογραφική αναζήτηση κρίνεται επίσης σκόπιμη, καθώς ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει αναλυτικά τόσο τη σύγχρονη όσο και την προγενέστερη λογοτεχνική παραγωγή που θα μελετηθεί. Η σύνδεση Λογοτεχνίας, Ιστορίας, Λαογραφίας και Κοινωνιολογίας είναι αναγκαία, καθώς συνυφαίνονται οι πτυχές του κοινωνικού-πολιτικού βίου στη λογοτεχνική εκφορά.

2^η φάση: Προετοιμασία της τάξης και οργάνωση της διδασκαλίας

Σκοπός του παρόντος είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με τη Μεσσηνιακή Λογοτεχνία. Αναλυτικότερα, μέσω του σχεδίου εργασίας οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίσουν τους βασικότερους Μεσσηνίους συγγραφείς, να διαβάσουν Μεσσηνιακή Λογοτεχνία και αν είναι εφικτό βασισμένοι στην τεχνοτροπία και τα μοτίβα της Μεσσηνιακής Λογοτεχνίας να παράγουν και οι ίδιοι έργο. Έτσι, βασισμένοι στο πρώτο αυτό πλαίσιο στόχων οι μαθητές με τον εκπαιδευτικό προσπαθούν να αναδιαμορφώσουν τον τίτλο και να θέσουν αναλυτικά τους στόχους.

ΣΚΟΠΟΣ
Επαφή και γνωριμία με την Τοπική Λογοτεχνία και Ιστορία , καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας και διαμόρφωση στάσεων και συστήματος αξιών
ΣΤΟΧΟΙ
Απόλαυση των λογοτεχνικών κειμένων μέσα από την παρατήρηση, την επεξεργασία, τη διερεύνηση και την ανταλλαγή αναγνωστικής ευαισθησίας
Διερεύνηση της Τοπικής Ιστορίας του Νομού Μεσσηνίας και της αντίστοιχης Λογοτεχνίας των περιόδων που μελετώνται
Αναζήτηση ιστορικών πηγών που να σχετίζονται με την Ιστορία της Μεσσηνίας

Μελέτη το Τοπικού Τύπου για την εύρεση ιστορικών πληροφοριών, αλλά και δημοσιευμένων λογοτεχνικών κειμένων
Επαφή με τους Αρχαιολογικούς Χώρους του Νομού και μελέτη της Ιστορίας από τα Αρχαία Χρόνια μέχρι και Σήμερα
Ανάπτυξη της κριτικής δεξιότητας, μέσω της επαφής με τα κείμενα
Ευαισθητοποίηση και προβληματισμός σε κοινωνικά και ηθικά ζητήματα
Γνωριμία με τον πολιτισμό του τόπου
Μελέτη των θεωρητικών λογοτεχνικών προσεγγίσεων και των αφηγηματικών τεχνικών
Μελέτη της λογοτεχνικότητας, ως φαινόμενο
Καλλιέργεια δεξιοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου

Σε αυτό το σημείο οι μαθητές εισάγονται στις βασικές αρχές μεθοδολογίας και διεξαγωγής μιας έρευνας. Αναλυτικότερα, ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τις μεθόδους ποσοτικής, ποιοτικής και βιβλιογραφικής έρευνας και τους εξηγεί τα βασικά στάδια της ερευνητικής διαδικασίας, τον τρόπο άντλησης υλικού, αξιολόγησης και αξιοποίησής του. Εάν πρόκειται για ποσοτική έρευνα, οφείλει να τους ενημερώσει για τον τρόπο κατασκευής ενός ερωτηματολογίου, τις μεθόδους δειγματοληψίας, τις μεθόδους στατιστικής ανάλυσης και τον τρόπο αξιολόγησης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων, ώστε να είναι ενημερωμένοι για τις απαιτήσεις που προκύπτουν κατά το σχεδιασμό και την διεξαγωγή της έρευνας. Στην περίπτωση της ποιοτικής έρευνας πρέπει να γνωρίζουν τον τρόπο δημιουργίας ενός οδηγού συνέντευξης, τη μεθοδολογία διεξαγωγής, απομαγνητοφώνησης, και ανάλυσής της, με σκοπό να έχουν τη δυνατότητα, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, να σχεδιάσουν σωστά το ερευνητικό τους πεδίο.

Η μεθοδολογία, ο τρόπος κατασκευής ερωτηματολογίων και οδηγών συνέντευξης εννοείται ότι θα αποτελέσουν ξεχωριστό αντικείμενο μελέτης για την κάθε ομάδα, εάν επιλέξει να ασχοληθεί με έρευνα και ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι σε θέση να βοηθήσει την κάθε ομάδα στη διαδικασία αυτή, δεδομένου ότι οι μαθητές δεν έχουν προηγούμενη τριβή με τέτοιες σύνθετες διαδικασίες. Σκοπός δηλαδή του εκπαιδευτικού σε όλη τη διαδικασία διεξαγωγής ενός σχεδίου εργασίας είναι

να κατανοήσουν οι μαθητές τη μεθοδολογία και τη διαδικασία της και να είναι σε θέση να την επαναλάβουν και να τη χρησιμοποιήσουν εκ νέου, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Αφού τα παιδιά επιλέξουν τον τρόπο εργασίας και τα υποθέματα που επιθυμούν να ασχοληθούν ανά ομάδα, τότε ο εκπαιδευτικός μπορεί πια να βοηθήσει εξατομικευμένα κάθε ομάδα, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει.

3^η φάση: Υλοποίηση του σχεδίου εργασίας

Εφόσον έχουν καθοριστεί οι στόχοι του σχεδίου εργασίας από τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό γίνεται ο χωρισμός της τάξης σε ομάδες βάσει Κοινωνιογράμματος αλλά και της γνώσης του εκπαιδευτικού για τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με την ομαδική εργασία, καθώς απαιτεί δική του προετοιμασία και διαρκή παρακολούθηση της ομάδας. Ο χωρισμός σε ομάδες θα δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασχοληθούν με το μεγάλο εύρος της Μεσσηνιακής λογοτεχνικής παραγωγής, να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους και να εξοικειωθούν με αυτή με έναν ευχάριστο και ενδιαφέροντα τρόπο. Προτείνεται ο χωρισμός της τάξης σε τέσσερις ομάδες.

Η πρώτη ομάδα θα έχει ως στόχο τη μελέτη της Μεσσηνιακής ιστορίας μέσω των πηγών. Για την επίτευξη του σκοπού του σχεδίου μπορεί να επισκεφτεί τα Κρατικά Αρχεία του Νομού και να έρθει σε επαφή με τον τοπικό τύπο που υπάρχει αρχειοθετημένος, ψηφιοποιημένος και διαθέσιμος στη Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας. Το Διαδίκτυο θα αποτελεί για τη συγκεκριμένη ομάδα μια συμπληρωματική πηγή άντλησης υλικού, καθώς υπάρχει αρκετό υλικό προς αξιοποίηση.

Η δεύτερη ομάδα μπορεί να ασχοληθεί με τη Μεσσηνιακή Λογοτεχνική παραγωγή και να επιχειρήσει μια αναδρομή από το παρόν στο παρελθόν. Η Μεσσηνιακή Λογοτεχνία αποτελεί αναμφίβολα ένα κομμάτι της ιστορίας του Νομού, που έχει έντονη λογοτεχνική παραγωγή. Οι μαθητές δύνανται να αντλήσουν υλικό απευθυνόμενοι στους Τοπικούς Συλλόγους, όπως ο Σύλλογος Μεσσηνίων Συγγραφέων, και μέσω των λογοτεχνών που θα γνωρίσουν να προσπαθήσουν να διαβούν τη λογοτεχνική παραγωγή και να κατανοήσουν τη μεθοδολογία και τα κίνητρα των συγγραφέων. Οι τρεις τόμοι του έργου *Μεσσηνιακές Δημιουργίες* που

εκδίδεται από το Σύλλογο Μεσσηνίων Συγγραφέων αποτελεί έναν ακόμη αξιόλογο «λογοτεχνικό τόπο», όπου οι μαθητές μπορούν να καταφύγουν για να έρθουν σε επαφή με τη σύγχρονη λογοτεχνία του τόπου τους.

Η τρίτη ομάδα προσπαθώντας να εμβαθύνει στη σύζευξη της Λογοτεχνίας με το τοπικό στοιχείο θα επιχειρήσει μια διαφορετική προσέγγιση της λογοτεχνικής παραγωγής. Μέσα από συνεντεύξεις θα προσπαθήσει να έρθει σε επαφή με τους λογοτέχνες και τα κίνητρα που τους οδήγησαν να ασχοληθούν με τη Λογοτεχνία, καθώς και το ρόλο που πιστεύουν ότι έχει στη ζωή τους ο τόπος τους. Το δύσκολο αυτό εγχείρημα, που αποτελεί πρόκληση για τους μαθητές θα τους ευαισθητοποιήσει σε ζητήματα μελέτης της λογοτεχνίας και θα τους επιτρέψει να προσεγγίσουν τους λογοτέχνες ως έμψυχα υποκείμενα που έχουν και αυτοί την ανάγκη να εκφραστούν. Ακόμη θα προσπαθήσουν να εισέλθουν στο πνευματικό εργαστήρι των λογοτεχνών αναζητώντας τους λόγους και τα αίτια της λογοτεχνικής παραγωγής.

Η τέταρτη ομάδα μπορεί να αναλάβει τη δημιουργία και παρουσίαση λογοτεχνικών δρωμένων στην πόλη. Οι γωνιές της Καλαμάτας ενδείκνυνται για την πραγματοποίηση του σχεδίου εργασίας, καθώς μπορούν να λειτουργήσουν ως πηγή έμπνευσης. Καλούνται να επιλέξουν περιοχές της πόλης, να απαγγείλουν ποιήματα, να έρθουν σε επαφή με το κοινό και να επιτύχουν με πραγματιστικούς όρους τη σύζευξη του σχολείου και της κοινωνίας έχοντας ως όπλο τη Λογοτεχνία και την Ιστορία.

4^η φάση: Παρουσίαση - Αξιοποίηση

Μετά την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας οι μαθητές καλούνται να το παρουσιάσουν στο κοινό. Στην περίπτωση αυτή η παρουσίαση μπορεί να πραγματοποιηθεί και σε συνεργασία με τους Τοπικούς Φορείς, που βοηθούν ενισχύοντας την καινοτομία. Σκοπός της κοινωνίας και των λογοτεχνών της Μεσσηνίας είναι οι νέοι, ως αυριανοί πολίτες, να αγαπήσουν τον τόπο τους και να μπορέσουν να μάθουν την ιστορία και τον πολιτισμό του συνεχίζοντας να τον μελετούν και να παράγουν και οι ίδιοι έργο πολιτισμού.

5^η φάση: Αξιολόγηση

Στο κομμάτι της αξιολόγησης για το συγκεκριμένο σχέδιο εργασίας η κάθε ομάδα θα πρέπει να βαθμολογηθεί αυτόνομα, βάσει της μελέτης που έχει πραγματοποιήσει. Ο εκπαιδευτικός στο συγκεκριμένο σύνθετο σχέδιο εργασίας οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός, καθώς η κάθε ομάδα φαίνεται να αναλαμβάνει ένα διαφορετικό πεδίο έρευνας και αυτό συνεπάγεται διαφορετικά κριτήρια αξιολόγησης, ανάλογα με τον τύπο και τη μεθοδολογία της εκάστοτε ομάδας.

Περίληψη

Στην εργασία μας εξετάζεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός σχεδίου εργασίας (project) στη σχολική τάξη που συνδυάζει τη λογοτεχνία με τη δημιουργική γραφή. Αναλυτικότερα, προτείνουμε την επαφή του σχολείου με την τοπική κοινωνία και τους λογοτέχνες της. Η δημιουργική γραφή συνδέεται άμεσα με την πόλη και την κοινωνία, καθώς αυτή μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για να δημιουργήσουν οι μαθητές.

Σήμερα, που το τεχνοκρατικό μοντέλο διαβίωσης έχει γίνει τρόπος ζωής και οι μαθητές απομακρύνονται από τη λογοτεχνία, την ποίηση και τη συγγραφή, γνώμονα του καθηγητή που σχεδιάζει ένα σχέδιο εργασίας στη λογοτεχνία πρέπει να αποτελεί η επαφή των μαθητών με τη γραφή και τη δημιουργία. Μέσω της γραφής αναπτύσσεται ο πνευματικός τους κόσμος και αποκτούν μίαν άλλη αντίληψη για την κοινωνία και τις δομές της. Η επαφή με τους ίδιους τους δημιουργούς κρίνεται επιβεβλημένη, καθώς είναι σε θέση να ανοίγουν το πνευματικό τους εργαστήριο και να επιτρέψουν στους μαθητές να κατανοήσουν τις πραγματικές συνθήκες και τα κίνητρα συγγραφής ενός λογοτεχνικού έργου. Στη μελέτη αυτή θα εστιάσουμε ως μελέτη περίπτωσης στην περιοχή της Καλαμάτας, που παρουσιάζει τεράστιο λογοτεχνικό ενδιαφέρον.

Διεξάγουμε ένα σχέδιο εργασίας, όπου προτείνουμε τρόπους για την επαφή των τοπικών λογοτεχνικών ενώσεων με το σχολείο και τους μαθητές, ώστε οι ίδιοι οι λογοτέχνες να καθοδηγήσουν τους μαθητές στην ανακάλυψη της μεθοδολογίας συγγραφής ενός ποιήματος και οι μαθητές, εμπνεόμενοι από τους τοπικούς φορείς και τα κοινωνικά προβλήματα να δημιουργήσουν το δικό τους πόνημα βασιζόμενο σε σκέψεις και συναισθήματά τους.

Βιβλιογραφία

- Βώρος, Φ. (1989). *Τρόποι σπουδής και διδασκαλίας της Ιστορίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Κόκκινος, Γ. (2008). *Διδάσκοντας Ιστορία για το Συλλογικό Αγαθό*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μακρίδου- Μπούσιου, Δ., Γιουβανάκης, Α., Σαμαρά, Χ. & Ταχματζίδου, Α. (2005). *Θέματα μάθησης και διδακτικής*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Νικολιδάκης, Σ. & Τσάνταλη, Κ. (2013). *Μέθοδος project (σχέδιο εργασίας) στο Λύκειο: από τη θεωρία στην πρακτική εφαρμογή*. Αθήνα: Ανοιχτό Ίδρυμα Εκπαίδευσης.
- Νικολιδάκης, Σ, & Αναστασοπούλου Φ. (2012). «Διαχρονική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας του νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας: έρευνα, καινοτομία και διδασκαλία» στο *Τοπική ιστορία και πολιτισμός Τριχωνίας και Ναυπακτίας*. Αγρίνιο: Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδος.